

GENDER TENGLIGI VA FEMINISM, ULARNING FARQI

Jabbarova Sevara Shukhratovna

Student of the Department of Political Science
of the Uzbek University of Journalism and Mass Communications

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 30- June 2023 yil

Ma'qullandi: 05- July 2023 yil

Nashr qilindi: 11-July 2023 yil

KEY WORDS

*Feminizm, himoya tamoyili,
siyosiy-iqtisodiy tengsizlik,
tadbirkorlik, potensial cheklash,
konflikt.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada gender tengligi va feminizm tushunchalari, uning tarixi, shuningdek ularning farqi, bugungi kundagi ushbu mavzudagi muammolar haqida yoritilgan.

Gender tengligi davlatlarning turli xil huquqiy, ijtimoiy va madaniy doiralariga qarab farq qilishi mumkin. Har bir davlatning gender tengligi va erkak-ayol munosabatlarini tartibga soluvchi o'z qonunlari va siyosati mavjud. Ba'zi Shtatlarda gender tengligi qonun bilan himoyalangan bo'lsa-da, boshqalarda jinsga asoslangan kamsitish va tengsizliklar saqlanib qolishi mumkin.

Ba'zi Shtatlarda ayollarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlari erkaklarnikiga teng. Ushbu davlatlar gender tengligini targ'ib qilish, gender me'yorlariga qarshi kurashish, ayollarning vakillik va etakchilik rollarini ilgari surish uchun qonunlar qabul qiladi.

Boshqa Shtatlarda gender tengligi kam rivojlangan bo'lishi mumkin. Gender normalari va kamsitishlar tufayli ayollar ma'lum huquqlardan mahrum qilinishi va cheklanishi mumkin. Ushbu Shtatlarda ayollarning siyosiy vakolatxonasi ta'lim va ish bilan ta'minlash imkoniyatlari kabi sohalarda past bo'lishi mumkin.

Xalqaro miqyosda Birlashgan Millatlar tashkiloti va boshqa xalqaro tashkilotlar gender tengligini ta'minlash va ayollar huquqlarini kafolatlash bo'yicha turli bitimlar va deklaratsiyalarni qabul qildilar. Ushbu hujjatlar davlatlarning ayollar huquqlarini himoya qilish va gender tengligini ta'minlash bo'yicha majburiyatlarni olishlarini ta'minlashga qaratilgan.

Natijada, erkaklar jinsi davlatlarning siyosati, qonunlari, madaniy me'yorlari va ijtimoiy ongiga qarab farqlanadi. Ba'zi Shtatlarda Gender tengligi yanada rivojlangan, ammo boshqalarda tenglikka hali to'liq erishilmasligi mumkin. Davlatlar jamiyatlarning gender tengligi va ayollar huquqlari to'g'risida xabardorligini oshirish va erkaklar-ayollar munosabatlarida adolatli muvozanatni ta'minlashga harakat qilishlari muhimdir.

Gender tengligi bilan bog'liq turli xil muammolar mavjud. Shulardan ba'zilari:

1. Gender rollarining cheklovlari: jamiyatda keng qabul qilingan Gender rollari ayollar va erkaklar muayyan xatti-harakatlar va rollarni qabul qilishlarini kutishadi. Ushbu

cheklovlar odamlarning o'z salohiyatini to'liq rivojlantirishiga va o'zlari xohlagan hayot kechirishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

2. Ish haqi tengsizligi: ayollar odatda bir xil ishni bajaradigan erkaklarga qaraganda kamroq ish haqi oladilar. Ushbu ish haqi tengsizligi jinsi bo'yicha kamsitishning namunasidir va ayollarning iqtisodiy nochor bo'lishiga olib kelishi mumkin.

3. Ayollarning vakili: siyosiy maydonda, ishbilarmonlik dunyosida va boshqa rahbarlik lavozimlarida ayollarning vakillik darajasi hali ham past. Ayollarning etakchilik rollariga kirishini cheklaydigan to'siqlar va jinsga asoslangan tarafkashliklar bu muammoni hal qiladi.

4. Zo'ravonlik va ta'qib: ayollarga nisbatan zo'ravonlik va ta'qib qilish jinsga asoslangan tengsizlikning eng og'riqli oqibatlaridan biridir. Jismoniy, jinsiy yoki hissiy zo'ravonlikka ta'sir qilish ayollar xavfsizligi va ularning hayotiga ta'sir qiladi.

5. Ijtimoiy in'ikoslar va stereotiplar: jins asosida keng tarqalgan ijtimoiy in'ikoslar va stereotiplar ayollar va erkaklarni ma'lum yo'llar bilan belgilaydi va umidlarni yaratadi. Ushbu stereotiplar shaxslarning tanlovi va potentsialini cheklashi va gender tengligiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Ushbu jumboqlarni bartaraf etish uchun jamiyatda umumiy ongni shakllantirish, gender tengligi masalalarini ta'lim tizimiga kiritish va gender kamsitishlariga qarshi qonuniy qoidalar va siyosat bilan kurashish muhimdir. Bundan tashqari, ayollarning xavfsizligini ta'minlash uchun ayollarni rahbarlik lavozimlariga ko'tarish, gender normalariga shubha qilish va zo'ravonlik va ta'qiblarga qarshi kurashish zarur.

Gender tengligi va feminizm o'rtasidagi farqlarni tushunish uchun avvalo har bir atama nimani anglatishini tushunishimiz muhimdir.

Gender tengligi-bu jamiyatdagi odamlarning jinsidan qat'i nazar, teng huquqlar, imkoniyatlar va imtiyozlarga ega bo'lishini himoya qiluvchi tamoyil. Gender tengligi erkaklar va ayollar o'rtasidagi ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy tenglikni ta'minlaydi. Dek. Gender tengligi ikkala jins ham o'z salohiyatini to'liq rivojlantira oladigan jamiyat idealiga qaratilgan.

Boshqa tomondan, feminizm-bu ayollar jamiyatidagi tengsizlikni bartaraf etishga va ayollarning erkaklar bilan teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan ijtimoiy harakat. Feministlar genderni asoslangan kamsitish va ayollar duch keladigan ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tengsizliklardan xabardor. Feminizm jamiyatda gender tengligiga erishish uchun ishlaydi va bu jarayonda erkaklar ham qo'llab-quvvatlanishi kerakligini ta'kidlaydi.

Shu nuqtai nazardan, gender tengligi tushunchasi umuman barcha jinslarni qamrab oladigan printsiptir. Gender tengligi erkaklar va ayollarning jamiyatda teng huquqlarga ega bo'lishini maqsad qilgan bo'lsa, feminizm ayollarning teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. Feminizm gender tengligi uchun kurashayotgan harakatning bir qismidir.

Biroq, feminizm atamasi ko'pincha ayollar huquqlarini himoya qilish uchun ishlatilgan bo'lsa-da, gender tengligi atamasi ikkala jinsni ham qamrab olish uchun kengroq istiqbolni taklif etadi. Gender tengligi harakatlari erkaklar va ayollar jinsidan qat'i nazar teng huquqlarga ega bo'lishga qaratilgan.

Natijada, gender tengligi umumiy tamoyil bo'lsa, feminizm ayollar jamiyatidagi tengsizlikni bartaraf etish orqali gender tengligiga erishishga qaratilgan harakatdir. Feminizm

gender tengligi uchun kurashning bir qismidir, ammo gender tengligi kengroq tushuncha bo'lib, ikkala jinsni ham qamrab oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, feminizm gender asosidagi kamsitishlarga murojaat qilsa va ayniqsa ayollarning huquqlarini himoya qilsa, gender tengligi barcha jinslarning umuman teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan printsipdir. Feminizm gender tengligi harakatlarining bir qismidir va gender tengligi uchun kurashda ayollar tengligiga alohida e'tibor beradi.

Umuman olganda bizni yurtimizda feminizmga qarshi munozaralar va qarashlar mavjud, ulardan ba'zilari:

1. Misoginiya haqidagi da'volar: feminizmni erkaklarga qaratilgan harakat sifatida noto'g'ri tasavvur qilish mumkin. Ba'zi odamlar feminizmni erkaklarga qarshi deb bilishlari va feminizm erkaklarni kamsitadi deb da'vo qilishlari mumkin. Biroq, feminizm aslida gender tengligini maqsad qilib qo'ygan va erkaklarga jinsga asoslangan bosim va ijtimoiy kutishlar ham ta'sir qilishini tan oladi.

2. Ijtimoiy qadriyatlar va urf-odatlar bilan ziddiyat: feminizm ba'zi ijtimoiy qadriyatlar va an'analarga zid bo'lishi mumkin. Ayniqsa, ko'proq konservativ jamiyatlarda feminizm ba'zan ayollarning an'anaviy rollarini so'roq qilgani uchun tanqid qilinishi mumkin. Ushbu tanqidlar feminizm oilaviy tuzilmalar, jinsiy me'yorlar va ijtimoiy buyurtmalarga qarshi turadi deb o'ylaydigan odamlardan kelib chiqishi mumkin.

3. Ikkinchi to'lqin Feminizmining tanqidlari: feminizm tarix davomida turli to'lqinlarda rivojlanib kelgan. Ikkinchi to'lqinli feminizm 1960-1970 yillarda mashhurlikka erishgan va ba'zi tanqidlarga uchragan to'lqin edi. Ushbu tanqidlar heteroseksual munosabatlar va oila tuzilishini nishonga olish, ba'zi ayollarning haqiqiy tajribalarini hisobga olmaslik, irqiy va sinfiy farqlarni e'tiborsiz qoldirish kabi fikrlarni o'z ichiga olishi mumkin.

4. Turli feministik harakatlar o'rtasidagi farqlar: feminizm turli harakatlar va yondashuvlarni ajratib turadi. Bu farqlar ba'zan ichki nizolar va tortishuvlarga olib kelishi mumkin. Masalan, ba'zilari radikal feminizmni, boshqalari liberal feminizmni yoki postkolonial feminizmni tanqid qilishi mumkin. Ushbu ichki munozaralar feminizmning birligini buzishi va tanqidni qo'zg'atishi mumkin.

Feminizm tanqidlari mavjud bo'lsa-da, feminizm gender tengligi uchun kurashning muhim qismidir va ayollar huquqlarini ilgari surishga hissa qo'shdi. Harakat yanada inklyuziv va samarali bo'lishi uchun tanqidlarni hisobga olish va muhokama qilish kerak.

O'zbekistonda gender tengligi sohasida muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, ayrim qiyinchiliklar va tengsizliklar hamon saqlanib qolmoqda.

O'zbekistonda ayollarning biznes hayotidagi ishtiroki tobora ortib bormoqda va ayollar muhim o'rinlarni egallamoqda. Ayollarning ta'lim olish imkoniyatlari kengaydi va universitetlarda talaba qizlarning ulushi yuqori. Bundan tashqari, ayollarning siyosiy va ijtimoiy ishtiroki ham ortib bormoqda, ayrim ayollar parlamentda vakillik qiladi va shtatda muhim lavozimlarni egallaydi.

Biroq, ba'zi gender tengsizligi va kamsitish muammolari hali ham saqlanib qolmoqda. Ayollar ish hayotida erkaklarnikiga nisbatan kamroq ish haqiga duch kelishi mumkin va ko'tarilish imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin. Ichki ish yuki ayollar uchun og'irroq bo'lib, ayollarning uydan tashqarida ishlash va martaba bilan shug'ullanish imkoniyatlari

ba'zan cheklangan bo'lishi mumkin. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik, jinsiy zo'ravonlik va oiladagi zo'ravonlik kabi muammolar hamon davom etmoqda.

Feminizm asrlar davomida gender xilma-xilligi tartibiga asoslangan. Feminizm-bu ayollarning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tengligi uchun kurashadigan harakat. Gender tengligi-bu gender rollariga asoslangan kamsitish va tengsizlikni tanqid qiladigan yondashuv. Feminizm va gender identifikatsiyasi tarixidagi ba'zi muhim bosqichlar:

1. 18. asr o'rtalari: ma'rifatparvarlik bilan ayollarning teng huquqlarga ega bo'lish g'oyasi tarqala boshladi. Meri Uolstonkraft o'zining "ayollar huquqlarini himoya qilish" kitobi bilan ilk feminizm harakatiga muhim hissa qo'shdi.

2. 19-asr o'rtalari: birinchi to'lqin feminizmi deb nomlangan harakat ayollarning saylov huquqi kabi asosiy huquqlarga erishish uchun kurashni o'z ichiga olgan. 1848 yilda Qo'shma Shtatlarda Seneka sharsharasi Konvensiyasi bo'lib o'tdi va ayollarning tenglik talablari omma oldida ko'proq eshitila boshladi.

3. 20-asr burilishi: ikkinchi to'lqinli feminizm davri boshlandi. Bu davrda ayollar nafaqat ovoz berish huquqi uchun, balki abort qilish huquqi, teng mehnat imkoniyatlari va gender me'yorlariga qarshilik ko'rsatish kabi masalalarda ham kurashdilar. Bu davrda Betti Fridanning "ayollar siri" kitobi ayollar nikoh va onalikdan tashqarida ko'proq narsani xohlashlari kerakligi haqidagi manifest edi.

4. 1970-yillar: ayollar harakati kengroq maydonni qamrab ola boshladi va LGBT+ huquqlari, irqchilik va sinflar tengsizligi kabi boshqa ijtimoiy adolat masalalari bilan birlashdi. Ushbu davrda transfobiya bilan bog'liq munozaralar ham boshlandi.

5. 1990-yillar: uchinchi to'lqin feminizm davri boshlandi. Ushbu davrda ayollar individual tajribalar va turli xil ayollarning o'ziga xos xususiyatlariga e'tibor qaratib, gender tengligi uchun kurashni davom ettirdilar.

6. 21-asr: feminizm va jinsni aniqlash bo'yicha munozaralar davom etmoqda. Feministik nazariyalar va harakatlar hali ham jamiyatning turli sohalarida muhim ta'sirga ega. Siyosiy vakillik, ish haqi tengsizligi, jinsiy zo'ravonlik va zo'ravonlik kabi masalalarda ayollarning tenglik uchun kurashlari davom etmoqda.

References:

1. "O'ZBEKISTONDA GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHNING DOLZARB MASALALARI: JORIY HOLAT, VAZIFALAR VA ISTIQBOL" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami
2. 2004.04.029. ВОРОНИНА О.А. ФЕМИНИЗМ И ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО. - М.: Едиториал УПСС, 2004. - 320 с.